

Čas a jeho „zrod“ (FYSIS)

Aristotelés ve IV. knize své FYSIKY klade otázku po FYSIS času (IV, kap. 10, 218a 30 ff.). Nechme stranou, že u Aristotela už dávno slovo FYSIS nepoukazuje jenom k FYEIN a FYESTHAI, ale zůstaňme naopak právě u této etymologie a pokusme se jít dál ve směru, kterým nám ukazuje. V čem spočívá „čas“ jako v tom, co jej „zrodilo“ resp. stále „rodí“? Odkud se „rodí“ čas, odkud „prýští“? V čem můžeme vidět jeho „počátek“, jeho ARCHÉ? Sama otázka ovšem už něco tvrdí, něco předesílá, jako ostatně každá otázka: čas je považován za „něco“, co se zrodilo resp. co se (stále) rodí, tj. co má svůj původ v něčem jiném, od času odlišném. Je tento – pochopitelně nepřezkoumaný – předpoklad (vlastně před-sudek) ospravedlnitelný? Nezdá se, že by bylo možno jakýmkoli způsobem zdůvodnit a náležitě objasnit, jak by mohl čas vzniknout z „něčeho“ nečasového, tedy z „ne-času“. Ovšem s jedinou výjimkou, totiž že by „vznikl“ z „ničeho“. „Nic“ totiž je nepochybně „ne-časové“, neboť se samo neděje, a nic se neděje ani „v něm“ (v jeho „rámci“), neboť „v něm“ nic není (proto o něm resp. o „tom“ můžeme mluvit jako o „ničem“). Kdysi jsme se zabývali myšlenkou, jak definitivně podvrátit a vyvrátit jeden ze základních předsudečných „představ“, na kterých byla postavena „metafyzika“ (starého typu), totiž že v základu všeho jsoucího je něco neproměnného a beze změny trvajícího. Tehdy jsme odhalili – konkrétně v souvislosti s onou „nejhlubší“ otázkou všech dob, jak ji položil Leibniz – jako poslední útočiště „metafyzického“ předsudku falešnou domněnku, že „nic“ se nemůže samo v sobě nikterak změnit, neboť „ex nihilo nihil“. A právě proti tomuto falešnému předpokladu (předsudku) jsme postavil tezi opačnou: „ex nihilo omnia“. V navázání na tuto – pro nás už „starou“ – myšlenku bychom mohli nyní odpovědět, že posledním zdrojem času (a pak hned musím připojit: onoho základního času, bez něhož by nebylo vnitřního času pravé události ani onoho „obecného“ pole relativního času příslušného regionu) je základní nestabilita, charakterizující nejen veškerá „jsoucna“ (i „ne-jsoucna“, pokud je nezahrneme mezi „jsoucna“ v širším smyslu), nýbrž také „nicotu“ resp. „nic“ v plném významu toho slova.

(Písek, 080224-3.)